

HÄR LÅG TJÄRDÖFET TUNG H SKOGEN

■ ■ Det luktade tjära i skogen någon kilometer väster om Kungsberg under krigsåren. I en numera raserad fabrik tillverkades tjära och dess biprodukter som terpentin i stora mängder.

Fabriken gick dygnet runt.

...när ugnarna laddade med stubb gick för fullt vid Kungsberg under andra världskriget

Tjäran såldes till ett företag som raffinerade den och fick fram olja. En olja som under krigsåren användes som ersättning för vanlig olja till bland annat bilar.

Stängda gränser gjorde det svårt att få in olja i landet.

En mindre tjärfabrik byggdes på platsen i början av första världskriget, av några bönder från Kungsberg. Då tillverkades tjära på gammalt traditionellt sätt.

Efter kriget lades tillverkningsen ner första gången.

En bit in på 1930-talet tog Magnus Jonsson från Ockelbo över fabriken och startade tillverkningen igen.

— Det användes mycket tjära på den tiden, särskilt av bönderna som tjärade portar och kalkar, förklarar Martin Händel, Kungsberg. Han kan berätta en hel del om den numera raserade tjärfabriken.

Övertogs under andra världskriget

Mitt under andra världskriget, 1942, övertogs fabriken av en stockholmare, som hette Westin. Denne byggde ut fabriken betydligt och införde ett nytt system för tjärbränning med så kallade retorter.

Det betydde att sex stora tegelugnar byggdes. I dessa sänktes plåtkar ned med stubben som i sin tur hade finhugits med en särskild maskin.

Tegelugnarna var försedda med rökgångar runt väggarna så att förbränningen kunde ske på bästa sätt. Från ugnarna, som eldades med ved, rann tjäran ut genom ett rör till fat.

Tjäran pumpades sedan över i ett nästa fat. Med ånga värmdes den upp till 80 grader för att skilja vattnet från tjäran. Vattnet sjönk till botten och tappades ur.

Tjäran tappades över i större fat om 200 kilo, som hämtades av lastbilar. Produktionen låg på drygt två fat om dagen.

En hel del terpentin

Vid tjärbränningen fick man också en hel del terpentin på köpet.

— Den använde vi en del av och körde våra lättvagnar med. Det luktade tjära efter oss när vi körde med våra bilar, minns Valter Lunding.

Han jobbade i fabriken under fyra år fram till dess att den lades ned 1946.

— Det var ett gräsligt lortgöra, men en rolig tid, säger han.

Förtjänsten var inte stor. De som jobbade där fick 10 kronor för ett skift.

Det tog ungefär ett dygn att bränna en ugn tjära.

De jobbade dygnet runt i treskift med två man på varje skift.

I DAG ÅTERSTÅR inte mycket av den gamla tjärfabriken väster om Kungsberg som hade sin glansperiod under andra världskriget. I bråten kan man skymta en av tjärugnarna.

Hela området framför fabriken var full av stubb. Den bröts på somarna och försades vintertid till fabriken med häst och kälke.

Stubben finhuggs utanför fabriken och travades tätt i de stora plåtkaren. Med travers kördes de in i fabriken och sänktes ned i ugnarna och försågs med ett stort lock. Sedan var det bara att börja elda under ugnarna.

Var själv med och bröt stubb

Att bryta stubb med spett och dynamit kunde vara rätt jobbigt ibland, säger Martin Händel. Han var själv med och bröt stubb någon sommar åt tjärfabriken under krigsåren.

Den nye ägaren byggde ett boningshus åt sig själv direkt vid fabriken. Dessutom anlades en liten kraftstation i bäcken som rinner förbi fabriken. Den gav åtskilliga kilowatt. En nära hundra meter lång fära handgrävdes åt kulverten för vattnet till turbinen. I dag finns turbinen kvar liksom det stora balanshjulet.

Själv kulverten håller dock på att förstöras och generatoren är borta.

AV TJÄRFABRIKEN återstår inte mycket i dag. Taket har rasat ihop och i byggnaden finns det bara bråte kvar. Men tjärugnarna står kvar.

LENNART ÅKERLUND

68

HAR STOD DET LILLA manikraftverket som gav åtskilliga kilowatt och därmed lyse åt fabriken. I dag finns bara balanshjulet som Martin Händel håller i och en del av turbinen kvar. Foto: NICK BLACKMON